

چشم انداز

جذب سرمایه خارجی مهم‌ترین لازمه رشد اقتصادی
در سال‌های پیش‌رو شناخته شده است

تکیه‌گاه رشد

دهه ۹۰ هنوز برای اقتصاد ایران خوش‌یمن نبوده است. سال‌هایی که بیشتر روایتگر رکود بوده‌اند تا سکان‌دار رشد، سپری شده‌اند و فعالان اقتصادی انتظار دارند در نیمه دوم دهه ۹۰ با شرایط متفاوتی نسبت به نیمه نخست این دهه مواجه شوند. نرخ رشد اقتصادی در سال‌های تحریم فرصت فاصله گرفتن از محدوده صفر را پیدا نکرده و تنها در برخی سال‌ها موفق شده به اندازه ۳ درصد از صفر جلوتر برود. رشدهایی که چراغ رونق را در اقتصاد روشن کند، همچنان در حد تئوری باقی مانده و از قانون برنامه به میدان عمل وارد نشده است. با پایان تحریم‌های اقتصادی، انتظار برای پیوند با اقتصاد جهانی سررسیده است و اهالی اقتصاد امیدوارند راه ورود سرمایه به اقتصاد ایران باز شود. با پایان سال ۹۵ که اثر رشد نفتی بر اقتصاد به اتمام می‌رسد، تنها جذب سرمایه خارجی است که می‌تواند مسیر رشد اقتصاد در سال‌های آینده را روشن کند.

پنجره‌ای به روی جهان

سرمایه‌گذاری خارجی چه سهمی در اقتصاد ایران دارد و موانع پیش روی آن چیست؟

سال گذشته تجربه کرده‌اند اما بنگاه‌های کوچک و متوسط همچنان در رکود گرفتار مانده‌اند. ظرفیت‌های داخلی برای تحریک بخشی به اقتصاد فعال شده است و با ورود ارز حاصل از صادرات نفت که به تحرک پروژه‌های عمرانی خواهد انجامید، فضای بیشتری برای فعالیت‌های اقتصادی ایجاد خواهد شد. اما آنچه اقتصاد ایران برای رشد انتظار آن را می‌کشد، استفاده از ظرفیت‌های خارجی است. در برنامه طراحی شده برای رشد اقتصاد، بار بزرگی بر دوش سرمایه‌گذاری خارجی گذاشته شده است که در فضای پس‌اثر جام انتظار برای تحقق آن افزایش یافته است. در برنامه‌های توسعه‌ای کشور رشد ۸ درصدی برای اقتصاد ایران پیش‌بینی شده است که سرمایه‌گذاری اصلی‌ترین شرط حرکت و رشد اقتصاد است.

اقتصاددانان فرمول ساده‌ای را برای رشد اقتصادی متصور شده‌اند. بر این اساس، رونق در کسب و کار و اشتغال در اقتصاد ایجاد نمی‌شود مگر آنکه سرمایه‌گذاری در اقتصاد افزایش یابد. افزایش سرمایه‌گذاری نیز رشد تولید را به دنبال دارد و رشد تولید ناخالص داخلی همان رشد اقتصادی است.

مسئله این است که ظرفیت داخلی برای سرمایه‌گذاری محدود مشخصی دارد و بالفعل شدن آن به‌تنهایی نمی‌تواند به رونق اقتصاد بینجامد. بنابراین سهم بالایی برای سرمایه‌گذاری خارجی در رشد اقتصادی در نظر گرفته شده است. رشد ۸ درصدی اقتصاد ایران به ۱۵۰ تا ۲۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز دارد که ۵۰ میلیارد دلار آن بر دوش سرمایه‌گذاری خارجی گذاشته شده است. این هدف بزرگ اما در سال اول چندان به واقعیت نزدیک نشده اما جذب سرمایه خارجی در سال نخست پس‌اثر جام رونق رو به رشدی را آغاز کرده است. سرمایه‌گذاری خارجی برای سال ۲۰۱۵ که همچنان سایه تحریم بر اقتصاد ایران بود، حدود ۳ میلیارد دلار برآورد شده است اما طبق گفته سخنگوی دولت این رقم برای سال ۲۰۱۶ به حدود ۱۱ میلیارد دلار رسیده است. اقتصادگردانان معتقدند که این روند رو به رشد برای سال نخست پس‌اثر جام امیدوار کننده است چرا که هنوز موانع زیادی سد راه سرمایه‌گذاری خارجی است که با رفع آن در سال‌های آینده می‌توان به افزایش بیشتر سرمایه‌گذاری در اقتصاد ایران امیدوار بود. اقتصادی که یک سال پیش، از زنجیر تحریم‌ها خلاص شده، به دنبال سرعت دادن به حرکت خود است تا شاید بتواند با دوندهایی که در سال‌های گذشته محدودیتی نداشته‌اند رقابت کند. فعالان اقتصادی معتقدند که رفع موانع کسب و کار و تلاش برای بهبود محیط کسب و کار در داخل نزدیک‌ترین راه برای جذب سرمایه خارجی است. اگر فضا برای سرمایه‌گذاران داخلی فراهم باشد، سرمایه‌گذاران خارجی نیز تمایل بیشتری به سرمایه‌گذاری در ایران نشان خواهند داد.

روند سرمایه‌گذاری در ایران

سرمایه‌گذاری خارجی در ایران طی سال‌های تحریم روند نزولی را در پیش گرفته بود اما از سال ۲۰۱۶ که اولین سال پس از تحریم‌ها محسوب می‌شود، بار دیگر روند صعودی به آمارهای سرمایه‌گذاری بازگشته است. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب‌شده توسط ایران در سال ۲۰۱۵ وارد سومین سال متوالی کاهشی خود شد و ۶۲ درصد نسبت به سال پیش از آن کاهش یافت. ایران در سال ۲۰۱۴ با کاهش ۳۰،۹۸ درصدی و در سال ۲۰۱۳

«اقتصاد ایران همچون یک زندانی که پس از سال‌ها، غل و زنجیر از دست و پایش باز شده، می‌خواهد آزادانه حرکت کند اما دست و پایی که تازه از زنجیر رها شده توان کافی برای حرکت سریع ندارد و باید رفته‌رفته به شرایط عادی بازگردد در حالی که رقبای او بدون آنکه به زندان رفته باشند، حرکت کرده‌اند و حالا در حال دویدن هستند.» حسن روحانی تنها چند روز پس از اجرای برجام در جمع فعالان اقتصادی این چنین به تشبیه شرایط اقتصاد ایران در پس‌اثر جام پرداخت. در روزهایی که امیدها برای حرکت دوباره چرخ اقتصاد زنده شد و مسیر تازه‌ای پیش روی فعالان اقتصادی قرار گرفت، رئیس‌جمهور از دشواری این راه سخن گفت تا هشدار داده باشد که لغو تحریم‌ها به یکباره تحول ایجاد نخواهد کرد. اقتصادی که تازه از زنجیر تحریم رها شده، حرکت آرام خود را آغاز کرده اما هنوز در میدان رشد به توفیق همه‌جانبه دست نیافته است. رشد اقتصاد ایران در نیمه نخست سال ۹۵ به عنوان اولین سال بدون تحریم در یک دهه گذشته، جهش مثبتی را تجربه کرده است و پس از ۵ سال دست و پا زدن در محدوده صفر و حتی زیر صفر به ۷،۴ درصد رسیده است اما پشت پرده این نرخ نشان می‌دهد که بخش اعظم آن وابسته به رشد تولید نفت در دوران پس‌اثر جام است. بانک مرکزی نرخ رشد اقتصاد بدون نفت را ۰،۹ درصد اعلام کرده است. عدم تحریک در بخش‌های غیرنفتی اقتصاد زمانی نگران‌کننده‌تر جلوه می‌کند که نرخ رشد بخش صنایع و معادن در محدوده زیر صفر قرار بگیرد. در نیمه نخست سال ۹۵ تولید ناخالص داخلی در بخش صنایع و معادن نسبت به نیمه اول سال ۹۴ کاهش یافته و نرخ رشد منفی ۰،۹ درصد برای این بخش به ثبت رسیده است. این آمارها از حال نامساعد تولید در بخش صنعت و معدن حکایت دارد به طوری که صنایع بزرگی نظیر نفت، پتروشیمی و خودرو روند صعودی تولید را در یک

محمد عدلی

خبرنگار

چرا باید خواند:

اصلی‌ترین عامل

رشد اقتصادی،

سرمایه‌گذاری

است و اشتغال نیز از

طریق رشد حاصل

می‌شود. جذب سرمایه

خارجی مهم‌ترین و

پیشرفته‌ترین مأموریت

اقتصاد در دوران

پست‌تحریم است که در

این صفحات جزئیات

آن مورد توجه قرار

گرفته است.

مهم‌ترین معافیت‌های مالیاتی مندرج در قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی

فعالیت	زمان فعالیت	میزان معافیت (درصد)
کشاورزی	همیشه	۱۰۰
صنعتی و معدنی	۴ سال	۸۰
صنعتی و معدنی در مناطق محروم	۱۰ سال	۱۰۰
مناطق آزاد تجاری، صنعتی	۲۰ سال	۱۰۰
تاسیسات ایران‌گردی و جهان‌گردی	همیشه	۵۰
صادرات کالا و خدمات	همیشه	۱۰۰

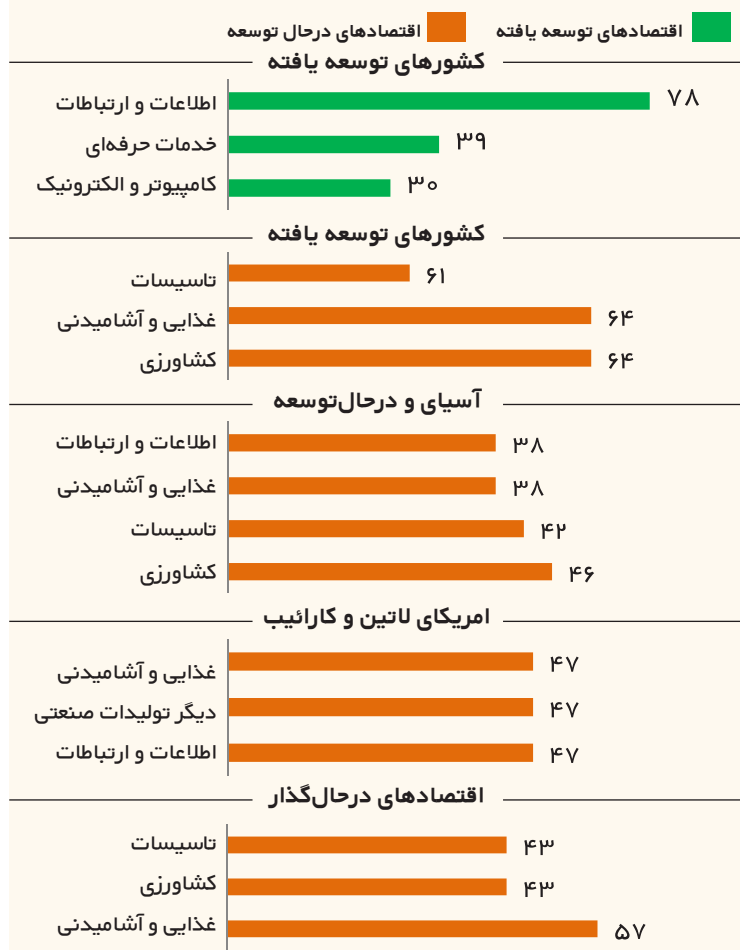
پیش‌بینی آنگتاد از جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (اکتبر ۲۰۱۶) - میلیارد دلار

	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
جریان سرمایه‌گذاری جهان	۱۴۲۷	۱۲۷۷	۱۷۶۲	۱۵۰۰ تا ۱۵۹۰	۱۶۰۰ تا ۱۷۲۰	۱۷۳۰ تا ۱۸۸۰
اقتصادهای توسعه‌یافته	۶۸۰	۵۲۲	۹۶۳	۸۳۰ تا ۸۷۰	۸۷۰ تا ۹۳۰	۹۳۸ تا ۹۹۸
اقتصادهای در حال توسعه	۶۶۲	۶۹۸	۷۶۵	۶۴۰ تا ۶۷۵	۶۹۰ تا ۷۳۵	۷۳۸ تا ۸۱۸
اقتصادهای در حال گذار	۸۵	۵۶	۳۵	۳۷ تا ۴۷	۴۰ تا ۵۵	۴۳ تا ۵۶

سرمایه خارجی که در اثر مشارکت بنگاه‌های داخلی و بین‌المللی جذب می‌شود ثمرات جانبی دیگری نیز دارد. سرمایه‌گذار خارجی علاوه بر تامین مالی، اثرات دیگری مانند انتقال تکنولوژیکی، مهارت‌های مدیریتی، دانش فنی و مواردی از این قبیل را نیز به دنبال دارد.

پیش‌بینی آنگتاد از نرخ رشد جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (اکتبر ۲۰۱۶) - درصد						
۲۰۱۸	۲۰۱۷	۲۰۱۶	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	
۸	۷	(۱۵ تا ۱۰)	۳۸	-۱۱	-۶	جریان سرمایه‌گذاری جهان
۸	۶	(۱۴ تا ۱۰)	۸۳	-۲۳	۴	اقتصادهای توسعه‌یافته
۹	۸	(۱۶ تا ۱۲)	۹	-۵	۱	اقتصادهای در حال توسعه
۱۲	۱۳	(۳۴ تا ۶)	-۳۸	-۳۳	۳۰	اقتصادهای در حال گذار

نمودار فعالیت‌های اقتصادی امیدبخش در زمینه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصادهای مربوط بر حسب منطقه

جذب سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۱۵ در جایگاه نخست قرار دارد. هنگ کنگ با ۱۷۴ میلیارد و ۸۹۲ میلیون دلار جایگاه دومی خود را حفظ کرده است. در حالی که رتبه نخست جذب سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۱۴ به چین تعلق داشت؛ این کشور در سال ۲۰۱۵ با جذب سرمایه‌گذاری خارجی ۱۳۵ میلیارد و ۶۱۰ میلیون دلاری در جایگاه سوم قرار دارد.

مفهوم سرمایه‌گذاری

تئوری‌های اقتصادی نشان می‌دهد که نرخ پایین پس‌انداز یکی از موانع

با کاهش ۳۵ درصدی جذب سرمایه‌گذاری خارجی مواجه شده بود. ایران در سال ۲۰۱۴ بالغ بر ۲ میلیارد و ۱۰۵ میلیون دلار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب کرده بود که این رقم در سال ۲۰۱۵ به ۲ میلیارد و ۵۰ میلیون دلار کاهش یافته است. میزان سرمایه مستقیم خارجی جذب‌شده در سال ۲۰۱۳ نیز ۳ میلیارد و ۵۰ میلیون دلار بوده است. این رقم در سال ۲۰۱۲ برابر با ۴ میلیارد و ۶۶۲ میلیون دلار برآورد شده است. کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی که ایران از دهه ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۵ جذب کرده است ۴۵ میلیارد و ۹۷ میلیون دلار برآورد شده است. بر اساس این گزارش، ایران در سال گذشته میلادی ۱۳۹ میلیون دلار سرمایه‌گذاری مستقیم در خارج انجام داده است که این رقم برای سال پیش از آن ۸۹ میلیون دلار بوده است. کل سرمایه‌گذاری مستقیم ایران در خارج از دهه ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۱۵ نیز ۲ میلیارد و ۴۵۵ میلیون دلار بوده است. میان ۲۰۳ کشور مورد بررسی در این گزارش، ایران در رتبه ۶۷ جهان از نظر میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۵ قرار گرفته است. بر این اساس میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ایران در این سال کمتر از ۶۶ کشور بوده است. ایران در سال ۲۰۱۴ در جایگاه ۷۴ جهان از لحاظ میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی قرار داشت و در سال ۲۰۱۳ نیز در جایگاه ۵۹ قرار داشت. رتبه ایران در سال ۲۰۱۲ برابر با ۴۹ بود.

آمار ارائه‌شده از سوی آنگتاد نشان می‌دهد ایران از نظر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۵ میان ۱۴ کشور غرب آسیا همچنان رتبه ۶ را به خود اختصاص داده است. در این منطقه ترکیه با جذب ۱۶۵۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی رتبه نخست را به خود اختصاص داده است و امارات با جذب ۱۰،۹۷ میلیارد دلار در رتبه دوم قرار گرفته است. میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب‌شده توسط کشورهای دیگر منطقه عبارت است از: بحرین منفی یک میلیارد دلار، عراق ۳،۴۶۹ میلیارد دلار، اردن ۱،۲۷۵ میلیارد دلار، کویت ۲۹۳ میلیون دلار، لبنان ۲،۳۴۱ میلیارد دلار، عمان ۸۲۲ میلیون دلار، قطر ۱،۰۷۱ میلیارد دلار، عربستان ۸،۱۴۱ میلیارد دلار، فلسطین ۱۲۰ میلیون دلار و یمن منفی یک میلیارد دلار.

سرمایه‌گذاری در جهان

کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل (آنگتاد) هر سال در سلسله گزارش‌های سرمایه‌گذاری خارجی جهان به بررسی روند سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای مختلف می‌پردازد و طی آن آمار مربوط به سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای جهان را منتشر می‌کند.

بر اساس گزارش سرمایه‌گذاری خارجی جهان در ۲۰۱۶، کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی انجام‌شده در جهان طی سال ۲۰۱۵ بالغ بر ۱،۷۶ تریلیون دلار بوده است که نسبت به سال پیش از آن ۲۷،۵ درصد کاهش نشان می‌دهد. بر اساس برآوردهای آنگتاد این رقم در سال ۲۰۱۴ بالغ بر ۱،۲۷ تریلیون دلار بوده است. کشورهای توسعه‌یافته بیشترین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را در این سال جذب کرده‌اند. این کشورها ۵۴،۶ درصد کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهان یعنی بیش از ۹۶۲ میلیارد دلار را در سال ۲۰۱۶ جذب کردند. سهم کشورهای در حال توسعه نیز در این زمینه نزدیک به ۴۳،۳ درصد برابر با ۷۶۴ میلیارد و ۶۷۰ میلیون دلار بوده است. اقتصادهای در حال گذار نیز حدود ۲،۹ درصد از کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهان را در سال ۲۰۱۴ به خود اختصاص دادند. در سال ۲۰۱۲ برای نخستین بار، کشورهای در حال توسعه از کشورهای توسعه‌یافته در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پیشی گرفتند و این وضعیت را در سال ۲۰۱۴ نیز حفظ کردند اما در سال ۲۰۱۵ دوباره میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم کشورهای توسعه‌یافته بیشتر شد. آمریکا با ۳۷۹ میلیارد و ۸۹۴ میلیون دلار

اقتصاد کشور میزبان وارد شود، سرمایه‌گذاران خارجی احساس خطر می‌کنند و بلافاصله سرمایه خود را از کشور میزبان خارج می‌کنند.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شامل آن دسته از سرمایه‌گذاری‌هایی است که در کشور مقصد، سرمایه‌گذار به صورت مستقیم در دارایی‌ها و منابع کشور میزبان سرمایه‌گذاری می‌کند. در حقیقت در این نوع سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذار خارجی به صورت فیزیکی در کشور میزبان حضور خواهد داشت و با قبول مسئولیت‌های مالی به طور مستقیم کنترل و اداره واحد را در کشور میزبان برعهده خواهد گرفت. وجه تمایز سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از انواع دیگر، لزوم نفوذ قابل توجه سرمایه‌گذار خارجی در مدیریت بنگاه است. در واقع در این نوع سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذار با مشارکت داشتن در فرآیند تصمیم‌گیری بنگاه به دنبال منفعتی است که در واقع امکان کسب آنها در سرمایه‌گذاری پرتفوی خارجی وجود ندارد.

مشارکت در سرمایه

زمانی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند برای اقتصاد یک کشور مفید واقع شود و منجر به رشد اقتصادی شود که میان شرکت‌های سرمایه‌گذار خارجی و بنگاه‌های داخلی، پیوند شکل بگیرد. در حقیقت به وجه سازمانی تعاملات میان شرکت‌های سرمایه‌گذار خارجی و بنگاه‌های داخلی، پیوند گفته می‌شود. پیوندها به دو شکل پیشین و پسین صورت می‌گیرند. اگر ارتباط میان سرمایه‌گذاران خارجی با فروشندگان، توزیع‌کنندگان و نمایندگی‌های کالاها شکل بگیرد، این پیوند از نوع پیشین است. ولی پیوند پسین که برای کشورهای در حال توسعه بسیار حایز اهمیت است و می‌تواند به رشد و توسعه آنها بینجامد، زمانی شکل می‌گیرد که سرمایه‌گذاران خارجی با تولیدکنندگان داخلی ارتباط برقرار کنند و از طریق تولیدکنندگان داخلی، کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز برای تولید محصولات خود را تأمین کنند. هرچه پیوندهای پسین قوی‌تری در کشور پذیرنده سرمایه وجود داشته باشد، در این صورت امکان رشد اقتصادی در اثر ورود سرمایه خارجی افزایش می‌یابد.

اصلی انجام سرمایه‌گذاری در کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه است. در چنین شرایطی ورود منابع مالی خارجی مکمل مناسبی برای پس‌انداز داخلی به حساب می‌آید. سرمایه‌گذاری خارجی یکی از راهکارهای پیشنهادی برای ورود منابع به کشورها به ویژه کشورهای کم‌رشد است. جذب سرمایه‌گذاری خارجی به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم صورت می‌گیرد.

سرمایه‌گذاری غیرمستقیم و آسیب‌های آن

سرمایه‌گذاری پرتفوی خارجی شامل سرمایه‌گذاری‌هایی است که به وسیله اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی به صورت خرید اوراق بهادار یک مؤسسه و شرکت مالی صورت می‌گیرد و در این نوع سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذار کنترلی بر سرمایه خود ندارد و آن را در اختیار شرکت میزبان قرار می‌دهد. ماهیت سرمایه‌گذاری پرتفوی خارجی به صورت ناپایدار است، زیرا این گرایش وجود دارد که ورود و خروج این نوع سرمایه‌گذاری از کشور در زمان نادرستی صورت می‌گیرد. وقتی چشم‌اندازهای اقتصادی در یک کشور در حال توسعه قابل قبول ارزیابی شوند، ممکن است سرمایه مالی خارجی بیش از حد وارد آن کشور شود. در نتیجه این امر، موقتاً بهای دارایی‌ها مانند بهای سهام و مستغلات، بیش از ارزش واقعی‌شان افزایش می‌یابد و منجر به شکل‌گیری حباب دارایی‌ها می‌شود. در صورت برهم ریختن شرایط که ممکن است ناشی از ترکیدن همان حباب‌ها باشد، سرمایه‌های خارجی گرایش به خروج دارند. در این شرایط ورود و خروج آزادانه سرمایه، به کشور میزبان سرمایه آسیب وارد می‌کند. در این نوع سرمایه‌گذاری خارجی، هر زمان که یک شوک به

۱۱

میلیارد دلار
سرمایه‌گذاری
تصویب شده
در سال ۲۰۱۶

پیش‌بینی آنگتاد از نرخ رشد واقعی تولید ناخالص داخلی (اکتبر ۲۰۱۶) - درصد				
منطقه	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷
جهان	۲.۶	۲.۴	۲.۴	۲.۸
اقتصادهای توسعه‌یافته	۱.۷	۱.۹	۱.۸	۱.۹
اقتصادهای در حال توسعه	۰.۹	-۲.۸	-۱.۲	۱.۱
اقتصادهای در حال گذار	۰.۹	-۲.۸	-۱.۲	۱.۱

راه‌های کاهش ریسک برای سرمایه‌گذاران خارجی

هدف‌گذاری ۵۰ میلیارد دلاری برای جذب سرمایه خارجی چگونه محقق می‌شود؟

سرمایه‌گذاری خارجی شود. این موضوع مستلزم آماده کردن بسترهای لازم از جمله شفافیت قوانین، رعایت استانداردهای بین‌المللی، احترام به مالکیت معنوی، برطرف کردن موانع و مشکلات سیستم بانکی و البته بهبود محیط کسب و کار است. این مولفه اخیر یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رشد برای اقتصاد هر کشوری محسوب می‌شود، که متأسفانه ایران به لحاظ سهولت کسب و کار و شاخص آزادی اقتصادی در جایگاه خوبی قرار ندارد و از این حیث ضروری است تا دولت با کمک بخش خصوصی با تدوین نقشه راه مسیر جذب سرمایه‌گذاری خارجی را هموار کند. برای این منظور در گام اول لازم است تا نهادها و سازمان‌های مختلف اطلاعات مورد نیاز برای سرمایه‌گذار خارجی را جمع‌آوری کنند و همگی از طریق یک سامانه اطلاعاتی واحد آن را

جذب سرمایه‌گذاری خارجی در اقتصاد نیازمند فراهم کردن زمینه‌های آن در سرزمین مقصد سرمایه‌گذاری است. مهم‌ترین شرایطی که سرمایه‌گذاران به آن توجه می‌کنند، مسئله امنیت سرمایه‌گذاری است. مسلماً سرمایه‌گذار خارجی راغب به سرمایه‌گذاری در کشوری خواهد بود که در آن امنیت وجود دارد. کشور ما از لحاظ امنیت سیاسی در وضعیت خوبی قرار دارد و لازم است تا دولت با اندیشیدن تمهیداتی امنیتی اقتصادی را نیز تأمین کند تا شاهد جذب سرمایه‌گذاری خارجی باشیم. در حال حاضر با پیش‌بینی نرخ رشد ۸ درصدی در برنامه ششم لازم است تا ۴۰ تا ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی که معادل رقم ۱۵۰ تا ۲۰۰ میلیارد دلار است، سرمایه‌گذاری شود. به موجب برنامه ششم مقرر است تا از این رقم، مبلغ ۵۰ میلیارد دلار در سال

فریال مستوفی

رئیس کمیسیون
سرمایه‌گذاری اتاق ایران

سهم بالایی برای سرمایه‌گذاری خارجی در رشد اقتصادی در نظر گرفته شده است. رشد ۸ درصدی اقتصاد ایران به ۱۵۰ تا ۲۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز دارد که ۵۰ میلیارد دلار آن بر دوش سرمایه‌گذاری خارجی گذاشته شده است. این هدف بزرگ اما در سال اول چندان به واقعیت نزدیک نشده اما جذب سرمایه خارجی در سال نخست پس‌اوج روند رو به رشدی را آغاز کرده است.

عوامل موثر بر سرمایه‌گذاری

سرمایه خارجی که در اثر مشارکت بنگاه‌های داخلی و بین‌المللی جذب می‌شود ثمرات جانبی دیگری نیز دارد. سرمایه‌گذار خارجی علاوه بر تامین مالی، اثرات دیگری مانند انتقال تکنولوژی، مهارت‌های مدیریتی، دانش فنی و مواردی از این قبیل را نیز به دنبال دارد. اگر بستر استفاده از این ظرفیت‌ها در کشور مقصد وجود داشته باشد و فضای کسب و کار امکان بهره‌برداری از این ظرفیت‌ها را به فعالان اقتصادی بدهد، آثار جذب سرمایه خارجی بیشتر خود را نشان می‌دهد. عواملی را که به استفاده از ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری خارجی و همچنین پتانسیل‌های جانبی آن می‌انجام می‌توان در «محیط کسب و کار»، «کیفیت نیروی کار» و «شکاف تکنولوژی» جست‌جو کرد. این سه عامل مهم هر کدام زیرمجموعه‌هایی دارد که رعایت جزئیات آن می‌تواند به موفقیت در بهره‌گیری همه‌جانبه از سرمایه‌گذاری خارجی منجر شود. در زیرمجموعه محیط کسب و کار فاکتورهایی مانند فساد و بوروکراسی، حقوق مالکیت معنوی، حکمرانی خوب، کیفیت زیرساخت‌های کشور و امنیت اقتصادی از عوامل موثر شناخته می‌شود. کیفیت نیروی کار یکی دیگر از عوامل تعیین‌کننده قدرت جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. با توجه به اینکه ماهیت فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی، مبتنی بر تکنولوژی پیشرفته و سرمایه‌بر است، این شرکت‌ها به دنبال نیروی کار ماهر ارزان هستند. در واقع وجود نیروی انسانی ماهر یک مزیت برای کشور میزبان به حساب می‌آید و سبب افزایش جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌شود. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و سایر موانع آن، با میزان شکاف تکنولوژی میان بنگاه‌های داخلی و خارجی نیز در ارتباط است. اگر شکاف تکنولوژی در صنعتی در داخل یک کشور با شرکت‌های سرمایه‌گذار خارجی در آن صنعت بسیار کم باشد یا شکافی بین تکنولوژی این دو وجود نداشته باشد، در این صورت هیچ نوع اثر جانبی با انتقال تکنولوژی و دانش جدید به آن صنعت وجود نخواهد داشت. بهره‌مندی از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارای تکنولوژی متناسب با ظرفیت کشور میزبان، می‌تواند علاوه بر امکان برخورداری از سرمایه خارجی، امکان بهره‌بردن از سایر موانع دانش بین‌المللی را نیز فراهم کند.

شرایط ایران در جذب سرمایه‌گذاری

مهم‌ترین لازمه جذب سرمایه خارجی فضای مساعد کسب و کار است که شاخص‌های معینی در دنیا دارد. شاخص‌های بین‌المللی متعددی وجود دارد که جایگاه ایران در آنها مساعد نیست. براساس گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی در سال ۲۰۱۶، ایران از ۱۰۰ نمره تنها ۵۷٫۴ نمره کسب کرده و دارای رتبه ۱۱۸ در میان ۱۸۹ کشور است. بررسی شاخص حکمرانی بانک جهانی نیز گویای وضعیت نامساعد کشور در این شاخص است که اثرات خود را بر محیط اقتصادی و فعالیت سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی می‌گذارد. در شاخص ادراک فساد سال ۲۰۱۵، نمره ایران تنها ۲۷ از ۱۰۰ بوده است و در جایگاه ۱۳۰ در میان ۱۶۸ کشور قرار دارد که نشان‌دهنده گستردگی فساد در کشور است. وضعیت کشور در شاخص حقوق مالکیت بین‌المللی سال ۲۰۱۵ نیز مساعد ارزیابی نشده و نشان‌دهنده نمره ۴ از ۱۰ و رتبه ۱۰۸ در میان ۱۲۹ کشور است. زیرشاخص حقوق مالکیت معنوی اوضاع نامساعدتری دارد. کشور ایران در این زیرشاخص، نمره ۳٫۸ از ۱۰ و رتبه ۱۰۶ در میان ۱۲۹ کشور را کسب کرده است. علاوه بر این موارد به استناد گزارش رقابت‌پذیری، کیفیت زیرساخت‌های کشور دارای نمره ۳٫۹ از ۷ است و جایگاه ۷۶ از بین ۱۴۰ کشور را از آن خود کرده که بیانگر کیفیت پایین زیرساخت‌های کشور است. نیروی کار شایسته اما نقطه قوت اقتصاد ایران در جذب سرمایه است. در خصوص توانمندی بنگاه‌ها و سطح تکنولوژیکی صنعت، اوضاع مناسبی در کشور حاکم نیست به طوری که رکن آمادگی تکنولوژیکی برای ایران بر اساس گزارش رقابت‌پذیری، نمره ۳٫۲ از ۷ را داشته و در میان ۱۴۰ کشور نیز دارای رتبه ۹۹ است. ■

۱.۷

تریلیون دلار
مجموع
سرمایه‌گذاری
خارجی در جهان
طی سال ۲۰۱۵

پیش‌بینی آنگنند از نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالصی (اکتبر ۲۰۱۶) - درصد

منطقه	۲۰۱۷	۲۰۱۶	۲۰۱۵	۲۰۱۴
جهان	۴٫۲	۳٫۲	۲٫۲	۳٫۸
اقتصادهای توسعه یافته	۳٫۲	۲٫۵	۲٫۵	۲٫۸
اقتصادهای در حال توسعه و نوظهور	۴٫۸	۳٫۸	۲	۴٫۵

پیشنهاد ما این است که آمار و ارقام طرح‌های سرمایه‌گذاری‌ای که قطعی شده‌اند و عملیات اجرایی آنها شروع شده است، اعلام شود.

به هر حال کشور ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی خوب، دسترسی به آب‌های آزاد، داشتن امنیت سیاسی خوب، منابع غنی، داشتن نیروی جوان تحصیل کرده و... در مقایسه با کشورهای همسایه موقعیت مناسبی دارد. لذا باید برای شناساندن و معرفی کشور اقدامات مهمی صورت پذیرد و در این خصوص باید مشکلات و موانع بانکی و همچنین فضای کسب و کار با تدوین برنامه‌های عملیاتی مناسب، کم‌کم بهبود یابد تا بتوانیم شاهد جذب سرمایه‌گذاری خارجی باشیم.

در حال حاضر شرایط قانونی برای جذب سرمایه از ایرانیان خارج از کشور و همچنین افرادی که تابعیت دوگانه دارند، فراهم شده است. در خصوص بحث تابعیت هر چند که قوانین ایران علی‌الاصول تابعیت مضاعف را به رسمیت نمی‌شناسد و بالتبع بحث مالکیت اموال غیرمنقول این افراد پیش خواهد آمد، اما به موجب ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی، ایرانیان خارج از کشور که با سرمایه منشأ خارجی اقدام به سرمایه‌گذاری در کشور کنند از حمایت‌های این قانون بهره‌مند خواهند شد. فلسفه درج این بند نیز تشویق به جذب سرمایه‌های ایرانی خارج شده از کشور بوده است. ■

در اختیار سرمایه‌گذار قرار دهند. از سوی دیگر ضروری است تا هر چه سریع‌تر طرح پنجره واحد اجرایی شود تا فرآیند اخذ مجوزهای مختلف از سازمان‌های مختلف به دست یک متولی واحد سپرده شود و مدت‌زمان اخذ آن نیز تسریع شود. باید برای جذب بیشتر سرمایه‌گذار ریسک سرمایه‌گذاری در ایران کاهش یابد و یکی از راه‌های کاهش ریسک، بهبود فضای کسب و کار در کشور است. در این راستا اقدامات خوبی انجام پذیرفته و در حال انجام است. برآورد روند جذب سرمایه‌گذاری طی یک سال گذشته از اجرای برجام با توجه به آمارهای متفاوت دستگاه‌ها چندان دقیق نیست. متأسفانه شاهد اعلام آمارهای مختلفی از جذب سرمایه‌گذاری خارجی توسط مسئولان سازمان‌ها و نهادهای مختلف کشور هستیم. به اعتقاد من، ضمن اینکه باید مرجع واحدی جهت همسو کردن آمارهای اعلامی در نظر گرفته شود، ضروری است درباره ارقام سرمایه‌گذاری که از ابتدای پس‌اوج تاکنون به کشور جذب شده تعیین تکلیف شود که چه تعداد از آنها عملیاتی شده است. آنچه از ابتدای اجرای برجام تاکنون شاهد آن هستیم غالباً مذاکرات و تفاهم‌نامه بوده است. چنانچه طرحی به قطعیت انجامیده باشد و عملیات اجرایی آن شروع شده باشد به نظر من شروع خوبی محسوب می‌شود. در طول زمان نیز با بهبود شرایط و بستر سازی‌های مورد نیاز، جذب سرمایه‌گذاری بیشتر خواهد شد.

۵۴

درصد
سهم کشورهای
توسعه یافته از
کل سرمایه‌گذاری
مستقیم
خارجی جهان